

„Мали народ не сме да прави велике грешке.“
Холандска изрека

На сајту ЛДП-а недавно сам прочитао коментар: „Руси су безобразни!“ Док је на форуму Б92, један учесник „олакшао душу“, написавши: „... знам да нам Руси никада нису помогли задњих 200 година, већ од самог Првог српског устанка забијају нож у леђа.“ На сајту „Пешчаника“ може да се нађе текст Николе Самарџића, у коме стоји: „Србија је једина земља, која располаже завидним развојним потенцијалом, која се приближава Русији управо због најгорих политичких особина и превазиђеног економског уређења у чијој су заосталости основице ауторитарне, антилибералне политике“.

Одмах треба рећи: они који „пљују“ по Русији и Русима, у Србији су у значајној мањини. Истраживање етничке дистанце, тј. осећања блискости или удаљености припадника неког народа у односу на друге етничке групе, које је спровела „Нова српска политичка мисао“, показује да су Руси међу Србима врло популарни. За Србе су припадници тог народа најпогоднији брачни партнери или комшије; најприхватљивији као шефови на послу. Срби би волели да више Руса живи у нашој земљи. Штавише, неки грађани Србије би и на државним функцијама радо видели Русе!

Укратко, вероватно нигде ван простора бившег СССР-а – рејтинг Руса није тако висок као у Србији (а сигурно и у другим српским земљама). Тим пре, што традиционално пријатељски однос према Русима добија полет са јачањем Руске Федерације и одлучним ставом који она заузима у односу на покушај сецесије Косова, подржан од стране Америке и дела њених савезника. Ипак, чињеница је да неки Срби испољавају негативан однос према Русији, или бар изразит зазор према њој! Зашто је тако? Имали за то основа?

СЕЛЕКТИВНО СЕЋАЊЕ

Део Срба је убеђен да нам Русија никада није озбиљније помогла. Олако заборављају да је због нас, неспремна за сукоб, ушла у Први светски рат. Руски државни врх је добро знао у каквом стању је армија, и да су привреда и друштво неприпремљени за истрајне ратне напоре. На основу искуства са деценију раније завршеним ратом са Јапаном, знао је и какву могућност велики рат пружа револуционарним групама. Но, Николај II, упркос залагању немалог броја људи из његовог окружења, ни по коју цену није хтео да остави Србе у невољи. То ни другима није дозволио током наше „албанске голготе“. Само захваљујући енергичном ставу Русије, па и претњи да ће изаћи из рата, западни савезници су евакуисали измучене српске снаге!

Помагала нам је Русија и током наших устанака на почетку 19. века. Помагала нам је и током ратова 1876-1878. године. И то како државне институције, тако и сам народ тј. разна удружења грађана и појединци. Међутим, званична Русија је увек имала у првом плану своје тежње. Уосталом, као и Србија! Стога, наравно да нас Русија није увек помагала ни безрезервно, нити онако како смо се надали. Некад је то радила и мање него што је могла, а да је много не кошта – због нагомилане негативне енергије, личних антагонизама, усредсређености на неку другу страну ...

Када су друге земље у питању, уз мало негодовања када се ради о нечему што нама не иде у прилог, Срби прихватају да је легитимно да свако гледа себе. Међутим, Русима то изгледа не допуштамо. Штавише, понекад се понашамо и „љубоморно“, па и наши историчари готово као „злочиначки акт“ спомињу да су Русији на Балкану – на првом месту били сопствени интереси, па онда бугарски и тек на трећем месту српски. Превиђамо да су бугарски интереси за Русе умногоме били сопствени, пошто су преко Бугарске могли да се дочепају Босфора тј. везе са Медитераном!

СИНДРОМ МЛАЂЕГ БРАТА?

Мислим да иза свега тога стоји „синдром млађег размаженог брата“. Нас судбина није „мазила“, али се ми сами „мазимо“. Људи смо великог ега, и отуда и снажног самољубља. Стога када према неком осећамо блискост, скоро да очекујемо да нас доживљава као „суштину свог живота“. Отуда, пошто ми волимо Русију и она мора да воли нас, пожртвовано као велики брат свог „малог бату“! Но, чак и када „роду“ пребацујемо саможивост, не мислимо о томе шта смо ми за њега могли да урадимо. Тако, мало Срба, па и историчара, хоће да се сети да србијанским властима није пало на памет да кнежевина уђе у Кримски рат на страни Русије (а апеловала је на нас).

„Олакшавајућу околност“ представља то што је јавно мњење, безрезервно, по цену могућег фаталног исхода, било за то да Србија уђе у рат против Турске, В. Британије и Француске! Српски народ је сличан став демонстрирао и 1941. године, када је, под кокардом или петокраком, масовно узео учешће у устанку, суочивши се са страховитом репресијом немачких снага. Мотив већине је био да се помогне нападнутој Русији (макар и црвеној), и да се бок уз бок са братским народом победе нацисти.

Нова „епизода“ филма о „братским (изневереним) очекивањима“ – „емитована“ је 90-их. Русија је доживела две, ни са чим упоредиве велеиздаје: большевичку, када је царска Русија, на штету Руса, претворена у федерацију, и Јељцинову, када је вољом једне клике и та федерација, која је под једним кровом окупљала већину Руса – укинута. Десетине милиона Руса су остављене ван граница Русије, и препуштене несрећној судбини. И зар је онда било реално очекивати подршку од такве власти у Москви? Поготово делотворну и искрену! Зар је било разумно помислити да је Б. Јељцину и А. Козирјеву стало до српских националних интереса, када их се нису тицали ни витални руски? Зар онда има смисла љутити се на Русију због односа њене власти према нама током 90-их година?

АУСТРОФИЛИ ПРОТИВ РУСОФИЛА

Није прошло много времена пошто је Србија изборила аутономију – па је део наше омладине почео, уз потпору државних фондова, да се школује на Западу. Одатле су се у кнежевину враћали не само образовани, већ и фасцинирани тамошњом цивилизацијом. Свакако, не без разлога.

Наравно, прозападно опредељење није значило да су постајали антируски настројени. Штавише, многи од њих су током свог политичког деловања заступали проруску

спољнополитичку оријентацију. Она, уосталом и није била у колизији са поштовањем и усвајањем тековина, у широком смислу схваћене, западне културе. Радило се о конкретним политичким питањима, и избору ослонаца за њихово остварење, а не о дилеми шта ће за Србију бити цивилизацијски узор. На крају крајева, као што су „култивисани“ Срби желели да Србија доживи целовиту „европеизацију“, то је желела, и у пролог тога радила, и руска политичка елита. Додуше, на пољу економије, културе живљења, технологије – али, углавном, не и у вези са државним уређењем и друштвеним односима. И ту је корен зазора од Руса, од стране дела србијанске елите.

Међу припадницима релативно малобројног градског вишег слоја (чиновници, адвокати, трговци, професори), ширило се убеђење да значајније везивање за Русију може негативно да се одрази на ток либерализације и демократизације Србије. Но, парадокс је био у томе што су такво расположење неретко подгрејавали проаустријски политички кругови, а Хабзбуршка монархија и није била земља са политичким системом за угледање! Аустрофили су ширили и ирационални страх код наших малограђана, фасцинираних Западом, да ће интензивне везе са Русијом ометати да се оно чему су се дивили уобичаји и код нас. Иначе, када су Србијом завладали проруски настројени политичари, у њој је било много више слободе него док су је предводили аустрофили, који су себе волели да представљају као прозападњаке. И интензивирала се, односно постала је обухватнија, европеизација земље.

ПОСЛЕДИЦЕ ХЛАДНОГ РАТА

Праву поларизацију између Запада и Русије, тек је донела Октобарска револуција. Наспрам капиталистичког, не увек демократског, али ни у фашистичкој варијанти до те мере свепожимајућег система – стајао је совјетски. У СССР-у не да није било политичких слобода или слободе грађанског удруживања већ ни ограничених економских или спортских слобода! Баш о свему је одлучивала партија – и то често у лику врло примитивних „верника“. Нажалост, и када је Русији наметнут систем који је умногоме био негација њеног идентитета, и када је то озваничено новим називом државе, и када је брутално дељен руски етнички простор – за Србе је и даље велика евроазијска земља била Русија. Не из зле намере, већ из навике и љубави! Најгласније је указивао на ту грешку Димитрије Љотић, и писао о потреби да говорио о „Совјетији“ а не о Русији. Но, то није допрло до „ушију“ већине Срба.

У Србију су 1944. године упале јединице Совјетске Армије. То је пресудно допринело устоличењу Титовог режима. Отуда је део српских антикомуниста, свој оправдани бес, некритички пренео са Стаљина и Черчила, генерално на Русе и Енглезе (за које су сматрали да су продали Дражу и краља). Поред тога, напредовање „Црвене армије“ пропраћено је многим случајевима силовања и пљачке. За понашање Совјетске армије одговорни су били комесари и официри, а огромна већина војника није учествовала у злочинима. Али код дела Срба је створена негативна представа о Русима (а никада није истражено да ли је Јосип Броз захтевао такво понашање у циљу сламања непокорне Србије, као што је по свему судећи тражио да британска и америчка авијација 1944. године бомбардује србијанске градове).

Како је хладни рат узимао маха, на Западу су често упрошћаване ствари па је као непријатељ доживљавана Русија. Које је било до тога да у очима јавности повлачи разлику између комунистичког режима и руског народа (иначе његове највеће жртве). То се, у ери масовних медија, донекле спонтано рефлектовало и на нас. Руси и Русија су све тешње повезивани са манама большевичког система – чак и од стране оних који нису много марили за политику. Томе је, на други начин, допринела и титоистичка индоктринација.

ИБЕОВСКО НАСЛЕЂЕ

Док су једни страдали што нису волели Стаљина, другима је дошла главе превелика љубав према њему. Или бар несклоност да преко ноћи мењају опредељења. Дошла је 1948. година и резолуција Информбироа –потом су уследила масовна хапшења и активирање свих пропагандних потенцијала, тада усмерених против Совјетског Савеза. Намера режима је била да се „амортизују“ проруски сентименти великог дела српског народа.

Када је видео да је „породична свађа“ отишла предалеко, Титов режим је почео да се окреће Западу. Уз то, у почетку стидљиво, започео је процес либерализације у појединим областима. Лакше су се добијали пасоши, док коначно рутински свако није могао да дође до пасоша и путује куда год хоће. Власт је одустала од колективизације земље. Допуштена ја мала привреда. А сарадња за САД, омогућила је брз економски напредак до средине 60-их година, а и потом даљи раст животног стандарда. На основу бесповратне помоћи и кредита, брзо смо почели да живимо много боље од наших источних суседа. И, са много основа, почели смо да делимо свет на западни, за који смо везивали изобилје и, с друге стране, совјетски (руски), који нам је деловао као „долина јада“.

Комунистички систем се урушио. Русија је прошла кроз још један „паклени круг“ али се на крљу, као јунаци античких митова, спасла из подземног света. Сада је „права“ капиталистичка земља и убрзано економски напредује. И пред њом су, умногоме и захваљујући енормном природном богатству, изванредне перспективе. Ипак, створено убеђење тешко се мења. Део Срба, као да је убеђен, да је и сада опредељење за тешње везе са Русијом – избор оскудног начина живота, по некадашњем совјетском обрасцу! Такво ирационално робовање прошлости умногоме је плод дугогодишње социјалистичке самоуправне пропаганде, плашења народа много горим обликом социјализма од југословенског.

ОД ПРОШЛОСТИ КА САДАШЊОСТИ

Све у свему, део Срба сматра да нас значајније повезивање са Русијом удаљава од Запада, па тиме и од просперитета. За већину је Запад синоним за бољи живот. Опет, део сматра да је несигурно ослањати се на Русе пошто је за очекивати да ће нас у критичном моменту оставити на цедилу.

Видели смо како је било у прошлости, а што се тиче садашњости – споменути страхови,

такође су бесмислени. Свет није више подељен на хладноратовске блокове, па је смешно Русију доживљавати као средиште неког антизападног савеза. Уосталом, та земља је у много чему више Запад од Србије. Друго, Русија и нема намеру да нас превише везује за себе. На нашем простору, нажалост, нема неке велике стратешке интересе. Има економске, и свакако жели да се њене компаније добро позиционирају у Србији – пре него што наша земља постане део ЕУ. Када се одвијао процес приватизације у земљама некадашњег совјетског блока, Русија је била у проблемима и пропустила је да у њих значајније уђе са капиталом тј. да се тамо добро сместе „компаније – ћерке“ водећих руских фирми. Зато, бар у неким привредним областима (нпр. ЈАТ и могућност слободног пословања те компаније унутар ЕУ), Русија сада жели да преко Србије ублажи баријере које ЕУ намеће њеном „бизнису“. Од тога ми можемо да имамо само корист!

У вези са „изневеравањем“ Срба од стране Руса, иако смо о томе већ доста говорили, нешто треба додати. Русијом не владају некакви „словенофили“ или „православни зилоти“. Руска владајућа елита свакако жели да афирмише патриотизам, да оживи верску традицију – али пре свега води рачуна о економском напретку земље. И то колико због народа, толико и ради интереса власника капитала. „Олигарси“ више не владају Русијом, али су привредни моћници итекако од утицаја – и њихови интереси се узимају у обзир у вези са креирањем државне политике.

Уз то, Русија пре води рачуна о својим државним интересима него о националним интересима руског народа. Нема сумње, води рачуна о елементарној заштити мањинских права Руса у другим републикама, али (нажалост) не ради много више од тога. Поготово када је у добрим односима са тамошњим властима. Примера ради, статус руске заједнице у Казахстану сигурно није сјајан, али за Москву је битније да има добре односе са том великом средњоазијском земљом него да се бави положајем сународника. Тек када власт у некој земљи почне непријатељски да се понаша према Руској Федерацији, питање руске мањине добије на значају.

Стога, они који мисле да Русији не пада на памет да подржава неку енергичну политику обједињавања српског етничког простора, односно било шта што би излазило из сада међународно признатих релација, основано страхују! На крају крајева, Русија нам ни не даје наговештаје да је спремна да стане иза било каквог „пројекта“ измене наметнутих, али постојећих, граница у Европи – па не може ни да нас изневери!

Међутим, Русија ће свакако подржавати оно што је у интересу Срба, а у складу је са међународним правом; наравно осим ако се наша власт буде понашала као да јој до српских интереса није стало. Русија ће подржати дејтонски статус Р. Српске, целовитост Р. Србије, мањинска права Срба у Хрватској, право прогнанника из те републике али и са Косова и Метохије, да се врате и добију узурпирану имовину. Јер, Русија има интерес да са Србима развија посебне односе. Прво, ми смо на то спремни (велика већина народа, а декларативно и политичара), а њој одговара да у региону има неког ближег партнера. Друго, међу нашим народима стварно постоји осећање пријатељства и блискости. То не треба прецењивати, али свакако битно доприносе бољим политичким везама. И уз то, са државама је исто као и са појединцима – када се у

„јавности“ створи предубеђење да је неко са неким близак, онда се и његова моћ и искреност цени на основу тога како према блиској особи (држави) поступа. Значи, угледу Руске Федерације доприноси да „глобална јавност“ препозна да она помаже Србима! Наравно, до неке мере и не по сваку цену.

СРБОФОБИЈА У ВИДУ РУСОФОБИЈЕ

Све ово углавном знају и они наши политички и медијски кругови што шире антируско расположење; што се фокусирају на оно што би код Срба могло да подгреје зазор па и страх од Русије. То раде јер су неповратно индоктринирани титоизмом – и отуда примарно заступају антисрпски став, а не антируски! Ипак, ирационално нема пресудну улогу у деловању домаћих креатора антируског мњења.

Они се плаше нечега што може да буде реално. Русија не иде неким особеним „словенским и православним путем“, али заступа принципе тзв. суверене демократије. Другим речима, Руском Федерацијом треба да управља тамошња политичка и економска елита. Наспрам тога стоји тзв. евроатлантски концепт. Ако се и не ствара нека светска држава, ствара се модел хијерархије међу постојећим земљама и асиметричне атрофије суверенитета. Унутар „евроатлантске породице народа“, политичка и економска елита се договора око заједничких смерница, са посебним утицајем америчких центара моћи. Наравно, као ни у једној породици, ни ту не влада идила и беспоговорна слога. Ипак се обично нађу нека решења. Међутим, док је простор за самостално деловање ЕУ и њених чланица сужен, САД имају много више маневарског простора. Америка је члан породице са посебним правима – великим утицајем на друге а малим упливом осталих у „њена посла“!

Србија не може на глобалном плану да буде играч као што је Русија; не може да буде ни изнутра „суверена“ колико та моћна земља. Ипак, може да покуша да остане самосвојна; и да не пристане да буде слепо послушни периферни члан „евроатлантске породице“. То не значи да се одричемо европских интеграција, али значи да не желимо да постанемо део „Северноатлантског пакта“, да не желимо да постанемо гласноговорник туђе политике, да нећемо да будемо „верници“ тзв. евроатлантске идеологије! Но, да би све то постали, део политичких и медијских структура бесомучно води процес „евроатлантске“ идноктринације – односно разарања наше традиције, како би био створен простор за „изградњу“ новог идентитета. У функцији тога је антируска реторика – Србе треба одвратити од „лошег“ примера и спречити било какве тешње везе са Русијом. У том контексту треба посматрати и ниподаштавајући однос наших евроатлантиста према ћирилици – све оно што нас чини бар мало специфичним у односу на Запад, треба елиминисати; поготово када се ради и о симболичној спони са Русијом.

На крају, треба рећи још нешто врло битно. Антируска кампања наших политичких и медијских евроатлантиста, требало би да има функцију бумеранга. Надају се да ће њихов негативан однос према Русији и Русима, чак ако се и не „прими“ у народу – револтирати руску власт и медије! Да ће се одразити на однос Русије према Србији! Услед тога, налогодавци и финансијери наших евроатлантиста – отарасили би се за њих непријатног руског мешања у балканске послове. Онда би могли да заврше све оно што

су са Србима наумили, а у чему их сада омета Русија. Јер, зашто би она макар налазила и свој интерес у томе да помаже некоме ко је не цени? Надам се да ће бар део наше нове владе то имати у виду.

* * *

Русофобија не значи само страх од Руса, она подразумева и одбојност према том народу, па и мржњу према њему. Међу Србима је мало русофоба; питање је – дали их и има? Они које разједа србофобија – суштински више и нису Срби; а само они испољавају русофобију. Испитивања етничке дистанце, показују да чак и припадници и симпатизери ЛДП, по правилу, нису антируски настројени. Свакако немају баш симпатије за развијање специјалних веза Србије и Русије – али немају према Русима одбојност.

Русофилија значи љубав према Русима. И нема сумње, многи Срби су русофили – осећају према том народу снажне симпатије, и сматрају да са Русијом треба да имамо што боље односе. Међутим, међу Србима, у наше време (а није увек тако било) – нема много русомана. Под русоманијом подразумева се претерана, ирационална љубав према Русији; а национално оријентисани Срби, у чијим редовима се и налазе русофили, српске интересе недвосмислено стављају на прво место. Њихово осећање блискости према Русима, не засењује српске националне тежње.

Ми и Руси смо стварно блиски народи: умногоме смо истог порекла, имамо исту религију, и у прошлости наше државе су углавном имале добре односе. Што је још важније, на основу свега тога, Срби и Руси једни о другима мисле као о пријатељском народу. На тим основама могу да развијају обострано корисне односе, и тиме да додатно „заливају“ „дрво пријатељства“. То је онда позитиван затворени круг, који омогућава да се елементи међусобно појачавају. Међутим, као што не треба занемарити блискост међу „рођацима“, не треба смести с ума ни да они често имају различите интересе. Како гласи изрека: „Ако смо ми сестре, нису нам и кесе сестре“. Стога, као што не смемо да очекујемо безрезервну помоћ од Русије, и да се чудимо што нас не воли више од себе, треба да пазимо и да наша пријатељска осећања према Русима, можда и из ината због онога што нам раде неке западне земље, не прерасту у русоманију! Од ирационалних застрањивања ма које врсте ни ми, ни Руси, нећемо имати корист!

Мада, увек имајмо на уму да најснажнију спону између народа ипак представља оно дубинско, можда и архетипско. Измене се и политички, и економски интереси – али те везе остају! Мењали су се системи и околности, али су српски и руски народ, некада и противно државној политици, увек међусобно осећали симпатије па и топлину. А наше пријатељство са Французима, неутемељено на нечем дубљем од тренутних интереса и краткорочне буре емоција, нестало је као да га никада није ни било. Земље гледају своје интересе, али дугорочно ниједна велика сила неће према нама бити тако пријатељски настројена као Русија!